

Peder Paulsen f. 15.03.1889 i Skovby d. 17.12.1960 i Vedsted

Kopi fra:

Christensen, Jes: "Iversen-Paulsen. Skovby. En bondeslægt gennem 450 år." 1968. bibliotek.dk

Mine oplevelser under krigen 1914.

Da krigen brød ud.

Det var om aftenen den 1. august 1914 at min svoger Mads Jessen kom og fortalte, at Tyskland havde mobiliseret, og at jeg skulle stille tredje dagen derefter. Mor græd, far sagde ingenting, og jeg selv tog sagen meget let. Skal det være, så skal det være, man har jo ikke været soldat for ingenting, og det er dog altid en forandring i det daglige, tænkte jeg, og hjulede ind til byen for at spørge nærmere nyt. Folk stod sammenstimlet ved mejeriet og læste de opslåede plakater, hele byen var i oprør, thi der var mange i reserven, som skulle afsted sammen med mig. Naturligvis ville det blive et slemt skår i arbejdskraften, så det var med blandede følelser, man så fremtiden møde; alligevel troede man, at krigen kun ville blive kortvarig, men det skulle komme anderledes. Rughøsten stod for døren, man jeg fik dog lige tid til at hjælpe en halv dag. En stor lykke var det, at vejerliget i de kommende uger blev tørt, og men fik, trods den ringe arbejdskraft, høsten udmærket godt bjerget. Folk hjalp hinanden efter bedste evne, og her fik man ret at føle, hvad det betød med gode venner og trofaste naboer.

Det første, hvad jeg havde at gøre, var at besørge mig et par gode støvler. Derfor tog Daniel Bruun og jeg ekstra en dag til Haderslev, dels også af nysgerrighed. Ved Sønderbro var afspærret, og hvert køretøj blev visiteret af vagten, som bestod af landværn 1. opbud. Militæret havde fra nu af magten. Den kommanderende major Maibauz havde overtaget styret efter borgmester Schindelbauer. Af forsigtigheds hensyn havde han sat en hel del personer fast, f. eks. fiskerne og lodserne fra Arøund og Haderslev fjord, kaptajn Clausen fra "Helene", redaktørerne fra Miodersmaalet, grosserer Nielsen Damager, tandlæge Schmidt og lignende "farlige" personer. De fleste blev dog efter kort tid atter løsladt.

Vi var et helt vognlæs, som tirsdag den 4. august drog fra Skovby for at stille os i Haderslev. Hans Lund, Asmus Winter, Rasmus Mathiesen, Hans Tiedemann og jeg. Fætter Peder kørte os til stationen i en øsende regn. I Slukefter tog pastor Kühn afsked med os. Han bød os hugge dygtig løs på franskmændene og gav os hver en formaning efter for godt befindende.

I Haderslev.

Vi skulle melde os i eksercerhuset ved kasernen, og man gav os frit valg, hvilket kompagni vi helst ville indrulleres i.

Vi valgte 5., som havde Hauptmann Klapp som chef. Han havde et skrækkeligt snakketøj, hvilket vi i de næste dage ret fik at høre. Af mine gode venner ved kompagniet var endvidere [Mads Jessen fra Hoptrup](#), Johan Andersen Styding, Peder Aarup Hammelev, Hans Behrend - Langhorn, Jørgen Lind Mastrup og min gode skolekammerat Anders Christiansen Skovby, ikke at glemme brødrene Skytt Bramdrup o.a.

Størstedelen var altså reservister rundt om fra amtet og naturligvis dansktalende, hvilket var meget behageligt. Overalt hørtes næsten kun dansk, også reserveunderofficererne kunne og talte dansk. Eksercits havde vi to gange i denne uge, skarpskydning en gang. Jeg spiste middagsmad hos min logisvært Møller - Møllepladsen, og om aftenen havde vi gerne lidt løjer til et glas øl sammested. En aften blev vi dog lidt vidtløftig, vi havde nemlig besøg af gamle kammerater fra Skovby, som ikke sagde nej til et glas øl, og klokken blev henvend elleve, da vi fandt det på tide at stavre hjem til kasernen. Porten var lukket, men vi kravlede over muren og kom lykkelig og vel ind på stuen uden at nogen opdagede os. Den næste dag var Jeg meget dårlig tilpas, jeg var ikke vant til spritten. Til alt uheld skulle vi næste morgen gå en marchtur på 25 km. Dog jeg holdt turen ud, endskønt mange den dag gjorde slap undervejs.

Det havde hele tiden været et spørgsmål, hvor bataljonen egentlig skulle hen, til Frankrig eller til Rusland. Vi gættede på førstnævnte, da vi fik undervisning og beskrivelse af denne nations uniformer, og fredag eftermiddag vidste vi, at afrejsen ville foregå dagen efter, altså lørdag den 8. august.

Om aftenen fik jeg fat på en cykel og kørte hjem for endnu engang at sige farvel til mine nærmeste. Feldweblen havde rigtignok nægtet mig orlov, men jeg tænkte som så, gir han mig ikke orlov, så tar jeg den selv! Denne sidste nat sov jeg hjemme. Klokkerne 5 meste morgen drog jeg afsted igen. Afskeden faldt mig let, dog ikke for mine forældre og søskende, som jeg kunne se

På kasernen var intet usædvanligt passeret, enhver især havde travlt med at pakke de sidste småting i tornysteret. Henimod 11 blev vi opstillet i kasernegården, og et sidste eftersyn blev foretaget, om også enhver havde sine "syvsager". Derefter fulgte paradeopstilling, og majoren holdt en tale, som jeg ikke her vil gentage.

Afmarch fra Haderslev og rejse gennem Tyskland.

Da vi marcherede ud til banegården, var gaderne propfulde af mennesker, som tavse nikkede os farvel. Kompagniet var 270 mand stærkt, men ikke ret mange at dem skulle det blive forundt at komme tilbage. På banegården fik vi plads i bænkevogne, vel ca. 30 i hver, og klokken 12 kørte toget. Det blev ikke en ganske behagelig rejse. Som soveplads måtte vi tage til takke med bænke eller gulvet, som det bedst gik. Vi anede jo at der var værre ting i vente.

På stationerne blev vi trakteret med smørrebrød, limonade, kaffe og middagsmad, så vi ikke behøvede at sulte. Det var foranstaltet af "Røde Kors". Der hændte ikke noget nævneværdigt undervejs, naturligvis blev der sunget, larmet og råbt hurra. I Westfalen smagte jeg for første gang deres brød. Det var næsten sort, men smagte iøvrigt sødt og godt, Pumpernikkel kaldtes det. Rejsen gik over Düsseldorf, Köln til Aachen. hvor vi ankom tirsdag den 11. august om formiddagen efter en rejse på 70 timer.

I Aachen.

Her blev Peder Aarup, Mads Jessen og jeg indkvarteret hos en velhavende borgerfamilie, hvor vi blev hjertelig modtaget af husets to døtre, et par rigtig elskværdige piger. Den ene af dem, Charlotte, har siden skrevet til os mange gange. Om eftermiddagen havde vi appel med alle vore sager, og om aftenen holdt vi passiar med pigerne, som var svært glade ved os. De fortalte, at kampen var i fuld gang med belgierne, hvis grænse kun lå to mil herfra. Reg. 25, som lå der i garnison, var blevet overfaldet af civilbefolkningen i en by og ganske oprevet. Kun få kom tilbage. Jeg selv så en del sårede med skudsår i benene, hvilket hidrørte fra, at man havde skudt på dem fra kældervinduerne. Selv små drenge, som knap kunne bære en bøsse, havde taget del i overfaldet. Pigerne fortalte endvidere, at de havde stukket øjnene ud på de sårede, de havde selv set dem i lazaretterne. At dette virkelig var i overensstemmelse med sandheden, var der ingen tvivl om, det erfarede vi senere.

Nå, tiden løb - og det sagde vi senere - hvis vi gamle soldater atter skulle træffes, da vil talen ofte komme til at dreje sig om Aachen og Charlotte Gleim. Endelig fik vi sagt god nat, og der blev spurgt om mulige ønsker - og for sidste gang i lange tider strakte vi vore trætte lemmer i en god seng. Allerede før dag gry den næste morgen var vi færdig til afmarch med brødposen pakket og ved frisk humør. Vor Hauptmann holdt en tale, hvori han formanede os at holde god marchorden, retning fremad, også til siden - for at følge med, da belgierne ubarmhjertigt huggede efternølere ned - endvidere at være forsigtig med drikkevandet, som ofte var forgiftet.

Over grænsen.

Det blev en varm dag for os, ikke en vind rørte sig. Egnen var stærk bakket. Til grænsen gik det endda. Langs vejen voksede store lindetræer, som gav en del skygge og svaling. Ikke så snart som vi havde overskredet grænsen, forandrede landskabet sig. Befolkningen råbte ikke mere hurra for os, men så på os med mørke miner, enkelte med en vis spot, som om de ville sige - vent bare, I skal nok få eders tørre klø! Husene var bygget af tilhugget sandsten, skidengrå af farve, da det ikke så ud til, at de nogen sinde blev kalket. Men ellers var det en fryd at se på egnen.

Jeg for min part forglemte trætheden ved synet af det saftiggrønne græs. Ja, græsset var så grønt, som jeg intet sted har set. Markerne var omgivet af tjørn og gærde og beplantet med frugttræer, så jeg med rette kan påstå, at Belgien var en eneste abildgård. Meget sjældent så man et lille stykke kornmark, enten havre eller en mellemting mellem byg og hvede; så det så ud til, at befolkningen levede af kvægavl, det vil sige køer. Vi kammerater blev hurtigt enige om, at befolkningen, efter dette at dømme, førte en magelig tilværelse.

Det begynder at blive alvor.

Efterhånden som vi gik frem, hørtes kanontorden, og vi så fra nu af ingen huse mere, kun ruiner, dog et ganske enkelt var forskånet af ilden. Desværre havde erobrerne huseret slemt. Møblerne var slået i stykker, og vinduerne var gennemhullet af geværkugler. Man havde forsøgt at spærre vejen ved at falde træerne, disse store smukke lindetræer, mindst en halv meter i gennemsnit. Naturligvis til ingen videre nytte, de var forlængst skaffet af vejen.

Som sagt, det var en varm dag for os, en mængde gjorde slap trods advarslen. Jeg tror nok; de fleste drak for meget vand i førstningen. Men fremad gik det, der blev sagt, vi skulle storme et fort inden aften. Jeg havde det meste af vejen holdt mine fødder i god stand, altid sørget for, at fodlapperne sad glat, idet jeg, når vi holdt hvil, trak støvlerne af. Dog det sidste stykke vej faldt pauserne bort, og mine fødder blev ømme. Mandskabet knurrede over den endeløse march, men når humøret var allerdårligst, sang Johan Andersen og Jeg, som så ofte senere; Sidste pinse fik Jeg lov til at gå i den grønne skov o. s. v.

Om aftenen kom vi til en større landsby, som var totalt afsveden. Ikke et menneske at se, køer og svin løb omkring i store flokke, store fangetransporter drog i modsat retning. Glade var vi, da der endelig blev gjort holdt på en grøn mark på den anden ende af byen. Her blev bivueret på det grønne græs. End ikke en smule halm fik vi at ligge i, der var jo intet at få. Vel var det ikke koldt, men vi var gennemvåde af sved, Nå, teltene blev slået op, og man tog overfrakken på.

"Hvem vil med at hente vin?" "Jeg, jeg," råbte alle og stimlede om korporalen. En halv snes med mig blev udtagen, og vi løb afsted som besat. Vinen fandtes ganske rigtig i on kælder under ruinerne. Flaskerne, rigtig god gammel rødvin, lå opstablet fra gulv til loft. En mand greb en flaske ud af stablen og klask, der lå de alle - et halv hundrede flasker gik i kvas, og vi gik og soppede i vin, men der var nok at tage af. En stor kurv blev fyldt, jeg selv stak ekstra fem flasker til mig, og så tilbage. Glæden var stor, thi der var ikke vand i nærheden. Jeg delte mit rov med Mads og Johan. Vi tre dannede et trekløver den følgende tid og delte broderlig med hinanden.

En natlig episode.

Som vi om natten lå og sov, blev vi vækket ved at høre skud. Kuglerne fløjtede over os. I første øjeblik troede jeg, at vi var genstand for overfald, men blev nogenlunde beroliget ved at høre, at der var civilister, som skød på vore forposter. Ubehageligt var det, og det varede lange, inden jeg faldt i søvn.

Den næste morgen spiste vi flæsk til kaffen, da vi ikke havde brød. Køerne, som drev omkring, kom os så nær, at vi kunne malke dem. Derved fik vi en styrkende morgendrik, som gjorde os godt ovenpå det ferske flæsk. Under den påfølgende march mødte vi urostifterne fra om natten, men som fanger. Det var ca. 50 mand, alle med Genferkorset på armen. At de benyttede dette mærke for uhindret at kunne drive deres uvæsen var uværdigt. Vor major havde allerstørste lyst at skyde dem ned, men transportføreren kunne ikke tillade det. Da råbte majoren: Hatten af for ærlige soldater, i slyngler! Og det kan nok være, hatten røg af dem. Den dag gik vi ikke langt. Fjenden var i nærheden.

På forpost - til middag på belgisk bondegård.

Jeg kom på forpost i nærheden af en bondegård. Ved middagstid blev jeg meget tørstig og blev enig med en kammerat om at fylde feltflasken hos bonden. Gennem lo og køkken kom vi ind i stuen, hvor manden just sad og spiste middag med sin familie. Vi hilste, de også, bon jour, monsieur.

Valenerne taler nemlig fransk, længere syd og vest på blandt flamerne tales der tildels hollandsk. Nå, vi pegede på vore flasker, og manden hentede at par flasker øl og bød os den, men måtte først selv drikke af flasken, da vi ikke kunne vide, om det var forgiftet.

Dernæst bød han os at spise til middag, og vi tog med glæde mod tilbudet, alting så rent og pænt ud, og vi havde fået en meget dårlig middag. Vi tog til os af retterne, brød, flæsk og æblekompot. Du vi var færdige - børnene og de gamle sad mod spændt opmærksomhed og så på, hvordan vi spiste - prøvede vi på at få en samtale igang, men forgæves, vi forstod ikke hinanden. I det øjeblik kom vor korporal løbende og skældte os ud, om vi måske ville forgiftes, han ville melde os o.s.v. Nå, det bekymrede os ikke. Men idet vi gik tilbage til kompagniet, sprang proppen af min feltflaske. Øllet var blevet levende. "Hvad var det?", sagde korporalen og vendte sig om "Å, det er giften, som løber ud" sagde jeg. Om eftermiddagen havde vi ro.

Foran Lüttich.

Videre gik det den næste dag. "Hvor skal I hen?" blev der spurt af regimentet, som vi kom forbi. "Til Paris," lød svaret. Ja, Peder Aarup, som var bekendt for sine vittigheder, tilføjede! "Herned indbyder Jeg Jer allesammen til dans og klimbim på boulevarden i Paris om fjorten dage!" Det vakte stor munterhed.

Vi var nu ikke langt fra Lüttich, som gjaldt for at være en stærk fæstning, omgivet af forter. Det var eet af disse, fort Flëriou, som vi skulle storme. Som vi nu lå i dækning bagved en slaggerpyramide, slog en granat ned i denne, og lidt efter kom et par om hjørnet og slog ned 50 m fra os på den vej, vi lige var kommet. Vel var det "blindgængere", men vi fik alligevel en vældig respekt for artilleriet. Stillingen var farlig, derfor blev der kommanderet march - march, og i løb gik det igennem en fabriksbygning og ind i en lille by ved navn Retienne. Her lå vi på gaden i dækning af husene, mens granaterne fløj over hovederne. Et par slog ned i husene og sendte nogle tagpander ned på os. Vi sad ganske stille, men dog ængstelig, eftersom det var uvant - og afventede, at vort artilleri skulle gøre udslaget. Vore 42 cm kanoner var jo der i virksomhed, og vi kunne tydeligt høre, når granaterne eksploderede inde i fæstningen. Men på eftermiddagen kom meddelelsen, at fortet var falden.

Nå, glade var vi over at være sluppet så helskindet fra det denne dag. Dagen efter holdt vi vort indtog i Lüttich. Det var en stor smuk by, som lå i en dal, hvorigennem Maasfloden strømmer, dertil omgivet af høje bjergkamme, hvorfra Belgierne i deres stærke forter kæmpede en fortvivlet kamp.

På indkøb i byen.

Her lå vi en dags tid i alarmkvarter. Jeg for mit vedkommende i en stue uden møbler, seng eller halm at ligge i. Jeg gik rundt i byen og købte ind - brød, smør, pølse, en flaske vin o.s.v. og fik det forholdsvis billigt. Her betales i franc (80 penning). Befolkningen var imødekommende. Jeg havde min "spas" med at snakke med den. Når de par brokker fransk jeg kunne, ikke slog til, gik det løs ned tegn og gebærder til fælles munterhed. Jeg betalte hver smule redeligt, hvorimod mange, især artillerister, blot pegede på revolveren, værsågod - her er betalingen, i mit kompagni var sligt strengt forbudt. I det stykke havde vor Hauptmann min agtelee.

Ved fortet Loncin.

Den følgende dag marcherede vi over Maasfloden og sønden ud af byen, opad, stadig opad. Nå, hvor vi sled og krummede ryg, mens sveden randt i stride strømme. Tornysteren med de 150 patroner trykkede svært. Oppe på bjergkammen så vi for fyrste sang de fire 42 cm Kruppske kanoner. Det var imponerende maskiner. Jorden rystede, når de blev afskudt. Vel et par timer holdt vi rast der i nærheden, så gik det videre over markerne til lort Loncin, som imidlertid var falden.

Rundt om i vid omkreds var de unge frugttræer oversavet og selve fortet sammenskudt. Intet levende menneske var at se.

Men videre gik det, til landevejen var nået, forbi en flyvestation, forbi flygtende bønderfamilier i deres, efter vore begreber, upraktiske tohjulede kærre, forspændt med svære belgiske heste, rolige men plumpe dyr, som lededes af pisk eller noget, der lignede en tømme. Denne dag kom ikke halvdelen af mit kompagni til vejsende, de gjorde slap. Dog vore brave kanonerer forbarmede sig over dem og lod dem køre med så langt det gik.

Som forpostkompagni havde vi om natten en fremskudt stilling inde mellem skove og bakker. Bivuakpladsen lå ved en lille by, og jeg lagde særlig mærke til de mange unge karle blandt befolkningen, som var forekommende og hollandsktalende. Her smagte jeg for første gang de saftige abrikoser.

Kampen ved Tirlémont.

Belgierne havde sat sig last ved byen Tirlémont. Vort bataljon stod i reserve. Hen på formiddagen begyndte kanonerne at tordne, men allerede ved middagstid tav de, og infanteriet gik over til angreb. Vi lå i vejgrøften og hørte på det livlige knalden, og mange af os brændte efter at komme med i dansen. Da kom pludselig en ordonnans med ordren - Forstærkningen frem! Fremad gik det nu over brede grøfter, fulde af vand, og vor lille Hauptmann, til fods, ville rigtig vise sig, han sprang, men plumpede i til midt på livet og til moro for os.

Nå, der var ikke tid til filosofien over sådan en bagatel. Idet jeg løb igennem en have, lagde jeg mærke til noget nylig opkastet jord i et hjørne, som ved nærmere eftersyn viste sig at være et hul, hvori husets beboere havde søgt skjul, hullet var overdækket med brædder, og da jeg kikkede ned til dem, dukkede de forskrækket hovedet, der stod de og afventede slagets ende.

Da vi nåede ud på fri mark, dannede vi skyttelinie, medens de første kugler fløjtende peb hen over os. En hornist, som gik foran mig, fik en kugle i underlivet; der hørtes et smæk, og så sank han sammen.

I dækning af en bakkekam afventede vi nærmere ordre, lidt efter hørtes signalet til angreb: Trara dada, trara da-da, og i stormløb gik det fremad mod de belgiske forstærkninger og kæder. De sås tydeligt i deres sorte uniformer, medens de strakte deres hænder i vejret som tegn på overgivelse. Der blev taget mange fanger, og deres våben blev slået i stykker.

Fire kanoner stod forladt af betjeningsmandskabet, og medens solen udgød sin sidste stråle over den blodige slagmark, gjorde vi holdt for at hvile en smule og få lidt at spise, inden vi gik til ro. 1. og 3. deling fik ordre til at afsøge den nærliggende landsby, hvorfra der hørtes skud, og ikke længe efter kom infanteristerne muntert kørende og ridende med en kanon, to munitionsvogne og flere heste, som belgierne havde ladet i stikken. De havde også benyttet lejligheden til at proviantere sig lidt på egen hånd. Vor Hauptmann fik sig en ny hest, og det var ganske pudsigt at se de to sammen, når han red på den og skældte ud, hvilket hørte med til den daglige orden, var krikken lige så forrykt som han.

Næste dag gik det videre ad landevejen bagefter de flygtende belgier, hvis spor var tydeligt tilkendegivet af tornystre og genstande, som de i deres vilde flugt havde kastet fra sig. De næste dage havde vi lange marchture forbi store drivhuse med vin. Desværre kom vi ikke gennem Bryssel, men drejede af mod syd. Den 21. Modtog vi den første post fra hjemmet.

Kampen ved Mons den 23 august 1914.

Den 23. traf vi atter fjenden, det var foran Mons, en købstad ikke langt fra den franske grænse. Der lå en række småhuse langs vejen, som vi fik ordre til at undersøge og tage civilisterne til fange, som muligvis fandtes der, da de ellers kunne blive farlige som spioner. Jeg havde just sammenstøvet et hus og intet fundet, da jeg hørte skydning i nærheden, og i min iver at komme med, sparker jeg til et træplankværk for at komme igennem, men faldt, med det ene ben i en aljekumme. Nå, jeg kom lykkeligt op igen, plankeværket fik et nyt spark, som det ikke modstod, og så løb jeg fremad, lige ind i kugleregnen, og så begyndte en regelret infanterifægtning.

Englænderne havde sat sig fast i forstaden Nimy de Mons, hvorfra de skød ud af de toetageshuse og havde et udmærket overblik over vore linier. Dog vi fik her god lejlighed til at lære vore geværer at kende, thi vi kunne tydeligt se, når kuglen slog ned i muren og rettede så geværet ind derefter.

Da det lod til at fjenden havde trukket sig længere tilbage, gjorde vi et fremstød over til et plankeværk for at kunne komme frem uden tab. Men vi havde forregnet os, thi her fik vi flankeild. Her faldt vor gruppefører ved et skud gennem munden. Her la vi nu og vidste ingenting, uden at kunne forsvare os. At kravle over plankeværket ville have været den sikre død.

Hans Toft fik en kugle gennem ryggen, han bad om vand, som jeg gav ham af min flaske. Lidt efter kom en feldwebel løbende, han var blevet såret og var ude af sig selv. "Vi skal besætte husene til højre," råbte han, og fremad løb jeg trodsende kuglerne. Mellem husene i dækning af plankeværket fik vi god oversigt over egnen. Vi rettede nu ilden mod en jernbanebro, der førte over en strøm. Så fik piben en anden lyd. Set blev efterhånden for hedt for englænderne, der nu rykkede ud mand efter mand. Men lige så rask de kom og ville luske tilbage, fik de bly i ryggen.

Så lød signal til storm. Og medens 3. bataljon kom fra højre 03 8. Kompagni fra venstre, fandt fjenden det på tide at overgive sig. Vort artilleri gav den flygtende fjende nogle shrapnellkugler med på vejen, men burde været kommen før - det havde sparet mange menneskeliv.

Der blev taget en del fanger, og jeg blev vidne til en liden efterlignelsesværdig scene. Tiende kompagni havde svare tab, og resten var så forbitret, at de huggede løs på de hjælpeløse fanger ned kolben af geværet og slog dem i ansigtet med næverne.

Vort tab var 4 døde og 16 sårede. Her faldt min gode kammerat Mads Jessen til stor sorg for Johan og mig.

Englænderne havde udmærkede stillinger, på broen havde de to maskingeværer i dækning af sandsække, som var usynlig for os, og det var den, som havde voldt os de store tab. De var dygtige soldater, som vi senere fik at føle, tilmed bedre udrustet end vi, blandt andet var deres uniform grønlig og stak ikke fra i græsset eller under træerne. Heller ikke havde de den hårde tornyster, men en rygsæk som var bekvemmere. Da kampen var endt i kom vor Hauptmann med tredie deling over broen med revolveren i hånden. Han lod til at være glad for at have reddet sit kostbare liv. Vi syntes, det var lidt underligt, at vor chef, som ellers altid var den forreste, denne gang holdt sig tilbage.

Vi samledes og marcherede gennem den brændende by, hvor det var nu hedt som i en bageovn. Farligt var det tillige; ruderne sprang; bjælkerne styrtede sammen og sendte en regn af gnister ud på gaden. Det var med et lettelsens suk, at vi endelig nåede fri mark. Her gjordes bataljonen holdt, de let sårede blev forbunden, og vi andre samtalede om dagens begivenheder.

Jeg var henne at besøge min fætter Peder* fra Djernæs ved 6. kompagni, og vi lykønskede hinanden, at vi var sluppen så godt.

*Peder Paulsen (1892-1914)

Et overfald.

På den videre march blev vi pludselig offer for et overfald. Vi fik geværild fra siden. Øjeblikkelig kastede vi os ned. Jeg for min del gjorde færdig til skud og lagde ikke mærke til, at mine kammerater var rendt tilbage i dækning. Jeg kan sige, jeg blev ikke lidt overrasket, thi nu havde jeg den hele fjendtlige ild på min enlige person. At rejse mig op og løbe de 100 m tilbage var endnu farligere, derfor tog jeg geværet i munden og krøb baglæns tilbage på alle fire. Vi slap forholdsvis billigt fra overfaldet med kun fire sårede. Det hele var majorens skyld, han havde ført os fejl vej, og nu måtte vi gå samme vej tilbage, og det blev mørk nat, da vi endelig trætte, sultne og udasede kom i bivuaek og fik noget at spise.

Tidlig næste morgen fik vi ordre til at bryde op i en fart - kan være vi tog sagen med stor ro, vi var med tiden bleven noget "tykhudet", men ordren var ikke så fejl endda, thi ikke så snart vi havde rømmet pladsen, slog en shrapnell ned, hvor vi for lidt siden havde sovet. Vi søgte dækning bag

en havemur, og her stod vi hele formiddagen, medens engelske shrapneller suste om hjørnet. Henimod middag tog vort feltartilleri stilling og Jog ved nogle få skud fjenden bort. Videre gik det, og den 25. august gik vi under hurraråb over den franske grænse.

På march gennem Frankrig.

Nu var vi altså i Frankrig, men hvad vi her så, var lidet opmuntrende. I den første by, vi gjorde holdt, lod vor Hauptmann vor opmærksomhed henlede på franskmændenes "renlighed", thi umiddelbart ved indgangsdøren var der ved de fleste huse en rende, hvorunder der stod en spand. Jeg bemærkede hertil, at de egentlig burde slå en plakat op med påskrift: Forretninger først.

Alle vegne var der skodder for vinduerne, vejgrøften fuld af stinkende mudder, og det lod ikke til, at de kendte til ajletønder. I gårdene lå det fuld af gammel skrammel, træharver, diverse plove og naturligvis en udstrakt mødding. Løjnefaldende var de mange kaniner, man havde, og på murene hang udstoppet kaninskind, ikke just til pryde for huset. Indenfor så det almindeligvis heller ikke renligt ud. Åbnede man døren, slog der een luft imøde, at man næsten kunne besvime. Kakkellovne så man ikke noget til, kun åbne fyresteder. Væggene var behængt med helgenbilleder i olietryk. Befolkningen var jo katolsk. Man fik indtryk af, at de var fattige. Men i kælderens fandtes altid vin, om ikke andet, så æblevin.

Jorden bestod af svar lerbund og var meget kalkholdig. Selvfølgelig var den meget frugtbar, og jeg så under mit ophold i Frankrig ikke en eneste plet sand. Men oftest var jorden uren som følge af dårlig behandling med de gammeldagsredskaber. Kornet blev mejet med segl, og jeg kan dristig påstå, at bondestanden her var hundrede år bag den nordslesvigske.

Og så selve befolkningen. Mænd med indfaldne kinder i blå lærede pluderbukser med den uundværlige shagpipe i munden. Kvinderne ældet. i plumpe træsko, men alle havde de ravnsort hår og sorte øjne. Mændene bar det typiske sorte fipskæg.

Besværligheder på marchen.

Ilmarchen gennem Frankrig var meget krævende, march og atter march, ikke en eneste hviledag, så det var intet under, at mange ikke kunne følge med, Mange lod fem vare lige og blev tilbage, fordi de ingen lyst havde, men andre humpede afsked, så længe der endnu var en smule skind under fødderne, og når de ikke kunne mere, kom de op at køre ned den lette munitionskolonne.

De tilbageblevne havde altid den risiko at blive snuppet af feldgendarmerne, som så stak dem ind i et etappekompagni, der bestod af lutter efternølere og var derfor et broget kor. Hvem der var snu og havde hold, stjal en hest og en kærre hos bønderne og kørte så bagefter sin afdeling. Disse herrer havde det godt, de provianterede sig hos bønderne og spiste godt, men vi andre, som rolig "spadserede" vore 40 - 50 km daglig, led hunger og tørst og hvorfor?

Fordi feltbagerierne ingen tid fik at bage men måtte med, fordi vi gik så hurtigt frem, at den store bagage ikke kunne følge med, og endelig fordi vor egen kompagnibrødvogn blev helt borte et par dage, intet under, efter som vi, når vi traf fjendtlige patruljer, måtte tværs over markerne, hvor ingen vogn kunne køre.

Om morgenen drak man sin sorte kaffe uden brød eller nogen som helst (hvis der da var tid til det). Til middag fik vi ris eller gullasch og om aftenen en tynd suppe. Efter en halv time var man lige så sulten igen, og da vi sjældent fik brød, fik man sin mave i uorden. Maven krævede ligefrem fast føde f. eks. brød. Så man sit snit, spistes æbler og pærer, hvilket var strengt forbudt, og vor leutnant var meget nidkær i sit virke efter at finde en synder, som så om natten skulle stå vagt. Humøret var derfor yderst slet, og kun sjældent kunne vi bekvemme os til at synge en sang.

På jagt efter føde.

En sildig aften kom vi til en lille købstad, hvor der havde fundet gadekampe sted. Butikkerne var plyndret, og der herskede en farlig uorden, her en væltet sporvogn, der en mængde våben, stole og alle mulige genstande, døde heste og hist og her en blodpøl. Min deling blev indkvarteret i en

villa, hvis beboere var flygtet, og da det lod til, at vi skulle gå sulten til hvile, besluttede jeg mig til at gå ud i byen på egen hånd for at få fat i nogle levnedsmidler - trods forbudet. Set var meget mørkt, men jeg tog kende af vejen - over en bro, forbi et brændende hus og langs med sporvejen. I et hus havde nogle artillerister kvarter, de havde drukket skikkelig meget af den gode vin og dansede rundt til takten af klavermusik. Jeg kom ind i en isenkranforretning, hvor alting lå hulter til bulter. I privatstuerne fandtes, hvad jeg søgte - et halvt brød og en krukke smør. Glad begav jeg mig på hjemvejen. Et stykke nedad gaden opdagede jeg, at jeg var på fejl vej og gik så tilbage (jeg var gået ud af fejl dør til en anden gade), men kunne ikke finde hjørnehuset. Behageligt var det sandelig ikke, dertil regnede det. Når jeg spurgte en patrulje eller en enlig soldat, hvor andet bataljon lå, fik jeg svaret "ved ikke".

Dette løben frem og tilbage bliver man snart ked af, derfor gik jeg ind på vagten af reg. 31 og fik der lov til at ligge natten hos dem, og da jeg havde faet noget at spise, brød, smør, ost og noget af den dejlige kaninsteg, som de lavede tilrette, svøbte jeg mig ind i et par lagener og sov sødelig på gulvet til den næste morgen.

"Hvor er han fra II. bataljon?" blev der spurgt. Jag sprang op og fulgte en underofficer fra vor bagage. Kompagniet stod allerede færdig til afmarch, da jeg kom.

Johan og Peder skændte på mig, de havde været i angst for mit udebliven, og Hauptmann havde højtidligt gjort bekendt, at en reservist var om natten gået i byen, men var endnu ikke kommet tilbage, og han håbede og ønskede, at civilisterne havde gjort det af med ham til skræk og advarsel for hele kompagniet. Nå, jeg fik rask munderingen omhængt og meldte mig hos "den gamle". "Hvor har de været i nat?" spurgte han. Jeg fortalte sammenhængen, „Vidste de ikke, det var forbudt?" "Nej", løj jeg. Så gav han mig nogle kælenavne, som jeg ikke vil gengive - næste nat på vagt, og så var denne historie ude af verden.

Ned til Marnefloden.

Jo længere vi kom sydpå, jo mere trykkende blev varmen, dog blev det en stor lettelse, da vi en dag fik vore tornystre ladet på en vogn. En dag var vi dog nær ved at få næsen fuld af dette evindelige gåen på, fra om morgenen halvfire til om aftenen klokken elleve har vi tilbagelagt 60 - 70 km uden at få noget som helst at spise. Af lutter arrigskab spiste vi vor krigsportion, endskønt det var strengt forbudt. Den næste dag forlød det, at vi skulle bevogte en bro. Det gav nyt håb, thi vi håbede at blive der nogle dage. Vor vej førte forbi store vinmarker, der lå på en stor bjergskråning ned til dalen, hvorigennem Marnefloden flød. Det var et henrivende smukt landskab, der her lå for vore blikke. Disse vældige skråninger, hvor vinmarkerne strakte sig som store lige bede ned til dalsænkningen med de grønne græsgange og afsluttende Marnefloden med sit spejklare og rolige vand, var et dejligt syn.

Desværre var druerne ikke modne endnu, men derimod abrikoserne, som var en specialitet for denne egn, saftig som en appelsin og mere velsmagende som en blomme, var denne frugt en vederkvægelse for os. Og så kom broen.

Men så hørtes pludselig geværknalden - og farvel i luftkasteller om ro og hvil, atter til kamp, kan være, du først får der den hvile, du trænger til. Dog kampen blev ikke så alvorlig som tænkt. Fjenden opgav sine stillinger og videre gik det. Vi kom forbi en stor herregård, og ved første hvil listede vi os ind i kostalden og malkede køerne. Aldrig har jeg troet, at mælk kunne gøre en sådan virkning, nyt mod, ny kraft os nyt humør. Heilimod aften nåede vi en større landsby, hvor vi kom i bivuak.

Johann og jeg stod vagt foran divisionsstaben den følgende nat. Vi fik fat på en dejlig fed høne, som blev slagtet, plukket og kogt, endelig god mad, og for fat sætte kronen på værket, malkedes køerne i nærheden til en styrkende morgendrik.

Det store Marneslag den 6. september 1914.

Om morgenen blev bekendtgjort, at det idag var hviledag, det skulle være den første i krigen. Hvilken jubel, da det blev bekendt - tilmed var det søndag. Men ak, en halv time senere lød det: til gevæerne! Naturligvis måtte befalingen adlydes, men det var svært. Til dato havde vi ingen

hviledag haft. Naturligvis -, idag var det søndag ligesom den dag ved Mons den dag egner sig bedst til at slås I Således brummede vi, asende i den trykkende solhede.

Det var altså den 6. sept., at vi atter traf sammen med franskmændene, den værste dag, jeg til dato har oplevet. Egnen omkring Esternay var bakket og skovrig. Dog var skovene ikke som vore hjemlige, nej, birk og ellekrat, fuld af brombærranker, som inan kun med besvær kunne trænge igennem. Min deling kom over en chaussé og ind i en skov til højre, da faldt straks underofficer Jørgen Paulsen. Et lille stykke fulgtes en skovvej, derefter bøjedes af til venstre ind i krattet, hvor vi gik i gåsegang. Rundtom hørtes geværknalden, men det var umuligt at gøre sig en forestilling, på grund af ekkoet, on det var ven eller fjende. Jeg var i den forreste gruppe, og da vi nåede en mere åben plet i skoven, fik vi pludselig en voldsom shrapnellild fra højre. Øjeblikkelig smed vi os ned i en grøft, thi at løbe tilbage havde vi ikke lært, skønt det havde været det klogeste.

Grøften var ikke dybere, end at den lige dækkede os, og knap lå vi, før den ene granat efter den anden eksploderede over os. Jorden rystede, jordstumper og kviste regnede ned over os. Luften blev så kvælende, at vi knap kunne ånde. Det forekom mig, at vi lå tæt foran kanonmundigen. Jeg råbte til de forreste, at de skulle krybe fremad, men den allerforreste var så rædselsslagen, at han ikke kunne røre et lem.

Vor gruppefører, en "enårig", underofficer Hansen lå halvvejs ovenpå mig og var således ikke helt i dykning. På engang skreg han: Jeg er såret. I det samme kom en leutnant løbende: Her kan I ikke blive liggende - fremad!

Jeg sprang op, ligeså godt død ovenfor som i grøften, tænkte jeg og løb fremad som besat med hver nerv spændt, geværet færdig til skud, igennem tjørnekrat uden at agte de forrevne klæder og standsede ikke, inden jeg kom til chausséen.

Her afventede jeg kammeraterne. Da Hauptmann ankom, listede vi en efter en over vejen og tog stilling i grøften. Foran var også buskads, og herfra fløjtede geværkuglerne, men fjenden kunne man ikke se. En kugle kom tæt forbi mit øre, det var akkurat som en lussing at føle, og det sang længe efter for øret. Jeg lå og betragtede, hvor kuglerne slog ned i vejen og hvirvlede støv op.

Vi var egentlig reserve. Så gik det fra mand til mand: Regt. 86 frem! Nu kommer nok snart turen til os, tænkte jeg, da vi hørte til samme brigade. Og så hørte vi råbet: Regt. 84 til højre fløj! Vi sprang op, forbi de døde og sårede, som lå I grøften, og nåede et stykke til højre en åben mark foran chausséen med skov forude. Denne skov var fuld af franskmænd, som skød enhver ned, der vovede sig derind.

Men allerværst var den frygtelige shrapnellild, som anrettede svære tab blandt regt. 36 og 34, der just stod foran skoven. Jeg så, hvorledes man samlede resten sammen for at trække sig tilbage. Et øjeblik så det ud, som om de ikke fik fanen med. Da råbte Hauptmann fra 8. komp.: Fremad, vi må redde fanen! Vi løb frem.

En skyttekæde trak sig langsomt tilbage fra skoven, og rasende truede Hauptmann dem med sin revolver for at fa dem til at vende om igen, naturligvis til ingen nytte, de havde fået befaling til at gå tilbage, et par officerer sprang imellem og fik ham fra sit forehavende.

"Vi er alle dødsens, om vi går tilbage til skoven, og fanen kommer jo tilbage i god behold", sagde de. Hauptmann lod sig dermed berolige, og vi trak os så alle tilbage til vejgrøften. Her lagde vi patronerne tilrette for at forsvare os. hvis fjenden gik til angreb. Det var en ynke at se, hvorledes de sårede kravlende, humpende, ofte to og to støttende hinanden, kom tilbage for ikke at falde i fjendens hånd.

Da franskmændene opdagede, at vi havde trukket os tilbage, rettede de ilden længere fremefter. Skuddene faldt i hurtig rækkefølge, nærmere og nærmere kom de, nu eksploderede de kun 100 m foran os - da hørtes tunge drøn bagfra - det var vor skyts som nu, under vor jubel, begyndte en sød musik. Resultatet blev, at fjenden fik andet at tænke på, end at beskyde infanteriet - og vi var reddet.

— — — og så blev det aften.

Efterhånden faldt mørket på, og alt blev stille. Kun sanitetorne bevægede sig frem og tilbage med de sårede. Kompagnierne samlede de spredte mandskaber, da overmagten var for stor, og man ikke kunne holde stillingen. De høje chaussetræer bød et for tydeligt kende for det fjendtlige artilleri.

Altså samledes vi for at trække os tilbage, men ak, det var tyndet slemt i rækkerne: To leutnanter slemt såret, den tjenestegørende Feldwebel død, blandt mine kammerater savnedes Johann Jensen, død, Iver Lykke hårdt såret, Asmus Winter såret og Rasmus Mathiesen savnet. Mærkeligt nok var den føromtalte "enårig" sluppet fra det uden en skramme, det var kun munderingen det gik ud over, men hvis han ikke havde dækket mig, ville jeg vare bleven såret.

Glade forlod vi skuepladsen for disse skrækkelige scener, men ro og søvn gav det ikke denne nat. Der blev fortalt, at der ville komme store forstærkninger, og at vi skulle marchere direkte til Paris. De sårede faldt alle i franskmændenes hænder og med Feldweblen alle kompagnipapirer.

Sidstnævntes efterfølger blev en reserveunderofficer Pastor Pohl. Han var dengang min gode velynder og beskytter, men siden, da han blev leutnant og fik jernkorset, så han mig over hovedet. Et svært arbejde fik han med at ordne listen over de savnede.

Slaget ved Neuvy den 9. september 1914.

Med bagtrop i ingenmandsland.

På vor videremarch kom vi snart ud til en landevej, og vejviseren overbeviste os snart, at det ikke var løs snak, der blev fortalt, på denne stod der nemlig: Paris 94 km. Det gav noget mod, og vi regnede ud, at vi kunne nå Paris om tro dage - var vi først der, da ville de 42 cm kanoner gøre udslaget, og at det ville gå ligeså let, ja lettere end i 1870/71, var vi overbevist om.

Den tredie dags morgen, den 9. september, stod 1. deling færdig til afmarch under kommando af Feldwebelleutnant Clausen, som var vor flinkeste og kammeratligste officer. Foruden ham var vi 43 mand og 2 underofficerer, Mathiesen, Haderslev og Jørgensen, Seggelund. Ordren lød på, at vi skulle give agt på en bro: som lå ca. 1 1/2 mil herfra. Dermed var vi alle godt tilfreds, thi vi håbede, at vi som bevogtning af broen ville få lidt ro og tid til at koge lidt mad. Slappe var vi efter de sidste dages strabadser. De indfaldne kinder med det vilde, uglejede skæg var en gru at skue, og vi sagde til hinanden, at vi meget vel kunne agere bussemænd, nar vi kom hjem.

Nå - med de bedste forhåbninger begav vi os på vej. Vi mødte et par draganer af 16. reg. (Lüneburg). De var bleven overrumplet af englænderne og ganske oprevne. Kun de, der havde hestene opsadlet, undkom.

Efter en times march bøjedes af til højre, til venstre lå et feltbageri, længere nede en by, hvori feltlazaret III havde standkvarter. Vejen snoede sig gennem en slugt, og efterhånden, som vi kom frem, havde vi til højre skov og til venstre vinbjerge. Ved et "holdt" benyttede jeg lejligheden til at efterse vinen, som til min glæde viste sig at være moden. Her hang druerne i store blå klaser, mange voglnæs, et frydefuldt syn. Jeg fyldte min hjelm med de allerbedste, der var at finde. Nå, hvor jeg og mine kammerater smovsede.

I knibe.

Pludselig faldt der 5-6 skud i hurtig rækkefølge. Hans Behrend og Jørgen Lind fortalte, at de havde skudt på to franske ryttere, som var kommet dem nær på 40 skridts afstand.

Nu blev vi andre også opmærksom, sværmede ud i linie, og nu så vi tydeligt, hvorledes en engelsk marchkolonne hurtigt bevægede sig frem på 2000 m afstand på den anden side af floden, mens patruljer i forgrunden dukkede op her og der.

Da fjenden var os langt overlegen, trak vi os tilbage, men sendte en melding pr. cykel tilbage til kompagniet. Atter en skuffelse for os, atter røg vore luftkasteller i luften!

På retraiten kom en husar fra venstre, sorgløst rygende en cigar. Han ville på ingen måde tro, at broen var besat. Han kom også derfra, men havde gjort en omvej, fortalte han, derpå satte han hesten i trav og var snart ude af syne. Efter hvad jeg siden har hørt, reddede samme husar vor meldecyklist, thi medens sidstnævnte sammen med to artillerister kom cyklende, blev de overfalden af englændere, som lå i landevejsgrøften. De to artillerister faldt, men Peder Autzen reddede sig ved at holde fast i husarens lanse, det gik nemlig op ad bakke.

Efter en times march blev vi enige om at tage stilling på en høj bakke, hvorfra der var udsigt viden om og afventede, hvad der skete. Det var ved middagstid, at vi gennem kikkerten igen så den franske skyttekæde, der dukkede op som sorte punkter. To kavallerister i deres bekendte røde bukser, de ligefrem lyst i solen, holdt bagved nogle træer og rådslog. Den ene af dem vovede sig ud på aben mark og kom os på 300 m nær uden at opdage os. Medens han spejdende drejede hovedet til venstre og højre, gjorde vi færdig til skud, dog Clausen kunne ikke fa det over sit hjerte at befale: fyr! Rytteren forsvandt sit bag et hegn.

Men pludselig kom der nogle engelske biler susende ned mod den lille by i dalen. Vi skød rask væk på dem, og de gjorde hurtigt omkring og forsvandt lige så hurtigt, som de var kommen. Vi kom i godt humør, da det tegnede til at, blive interessant. Så dukkede pludselig en engelsk skyttekæde på en halvsnes mand op til venstre. På denne rettedes ilden, og de forsvandt, men kun for at komme talrigere igen. Vi fandt det for rådeligt at trække os tilbage til vejen. En del af os tog her stilling, medens Clausen med de andre rådslog om, hvad der var at gøre. Da viste der sig kavaleri endnu længere til venstre. Først troede vi, at det var vore dragoner, men opdagede snart, at det var de grønne englændere. "Nu må vi tilbage til chausseen", råbte Clausen, men i det samme fik vi geværild bagfra, vi lå nu i krydsild, som vi ikke kunne væрге os for, og vi løb, alt hvad vi orkede, og søgte dækning så meget som muligt.

Foran os på den anden side af vejen lå en stor bondegård, Ferme de Paris. Til venstre ved siden af vejen lå der nogle soldater. "Det er vore" råbte Jørgen Lind og løb henimod dem. Jeg ville følge ham, men opdagede, at det var englændere og gjorde omkring. Helt ved gården løb vi mod dørene, mens kuglerne plaskede mod murene, så pudset raslende faldt - det syntes, som om vejen var os ganske spærret, og vi var fortabt - da åbnede porten sig, og vi styrtede ind i den indesluttede gård. Her stod beboerne samlet i en klump. Vi gjorde tegn, at vi ville ud på den anden side af gården. En kone var straks parat og førte os gennem stalden ud af en lille bagdør.

Herfra var det en fem minutters gang til den nærmeste skov. Medens vi nu styrtede ned ad den smalle vej, skød de på os fra højre og venstre - et par faldt - og jeg selv begreb ikke, hvorledes det kunne være, at jeg ikke blev ramt. Tornysteren blev mig nu en hindrende byrde, og jeg smed den væk, som lettede betydeligt. Det var også på høje tid, jeg nåede skoven, thi nu skød fjenden oppe fra gården også langs ned af vejen.

Jeg så just nogle kammerater forsvinde i skoven til venstre og een dukke sig i en grøft, da den skærmende skov tog mig i sin beskyttelse. Den var så tæt af tjørne - og brombærranker, at jeg kun med møje kunne trænge igennem, og endskønt det blev ved med at knalde udenfor skoven, følte jeg mig nogenlunde tryk herinde.

Og nu alene.

Forpustet og forsvedt smed jeg mig ned og halvsov en times tid. Geværilden tog til på den anden side af skoven, og kanonernes hule drøn begyndte også. Hvad nu? tænkte jeg, hvis englænderne vinder frem, er du su godt som fanget, og det ville jeg på ingen måde. Derfor stod jeg op og trængte gennem underskoven, spiste en mængde brombær til vederkvægelse og nåede udkanten, da en engelsk skyttekæde trak sig tilbage. Vore granater slog også ned i betænkelig nærhed, derfor skyndte jag mig ud til den modsatte side.

Her syntes det, som om egnen var ren for soldater, og forsigtigt bevægede jeg mig langs skoven og hegnene. Jeg opdagede snart, at jeg havde held, idet jeg kom uden om fjendens højre fløj. Med geværet under armen, klar til skud, vovede jeg mig gennem landsbyerne, hvor beboerne stod på gaden og betragtede mig enlige mand med alvorlige, for ikke at sige hadefulde blikke. Jeg påtog mig også en meget storsnudet mine for at vise, at jeg ikke var bange for dem. Jeg var i en besynderlig stemning - denne ro - og alle disse fjendtlige blikke.

Til venstre lå en stor skov, og højt over den viste der sig en fransk flyver. Da hørtes en heftig geværskydning. Nu vidste jeg, at vore tropper var i nærheden. Jeg gik nu tværs over markerne i retning af skuddene. To ryttere holdt ved hjørnet af skoven. Da jeg ikke vidste, om det var ven eller fjende, kastede jeg mig ned og krøb nærmere for at se, om det muligvis var en fjendtlig patrulje. Det viste sig dog, at min frygt var ubegrundet. Det var to husarer. Jeg vinkede til dem og gik videre, og lidt efter traf jeg regt. 89 (Meklenborg), endnu fem minutter, og Jeg befandt mig midt blandt vor egen bagage, hvor jeg fik noget at spise efter at have sultet fra den foregående aften.

Med landsmænd på tilbagetog.

De fleste kuske ved bagagen var nordslesvigere, som jeg kendte, og da jeg havde fortalt dem mine oplevelser om 1. delings tilfangetagelse, fik jeg lov at komme op at køre med Laurids Rasmussen på en enspændet; tornysterkærre. Niels Have fra Vonsbæk, havde kommandoret over kolonnen. Han lod til at være en meget energisk mand og holdt på god orden i kolonnen. Mørket faldt på, det smuskregnede - vore tropper havde haft en svær dag og måtte nu i nattens mørke rømme stillingen. Vort bataljon var ikke at finde, slemt nok, da vore kammerater intet havde fået at spise den dag, vi fulgte troppemasserne. L. Rasmussen var meget dårligt tilpas, derfor tog jeg tøjlen og kørte, medens han lå bag i vognen mellem tornystrene og dasede. Jeg Kørte hele natten, og Laurids var mig meget taknemmelig derfor.

Værst var det ned af bakke, den hvide belgiske hingst var spandt så kort i skaglerne, at den måtte holde på kærren med bagdelen. Bakkerne syntes aldrig at ville tage ende, men hingsten holdt tålmodigt, endskønt bagdelen til sidst sad i det røde kød. Eu jysk hest havde sikkert ikke kunne præstere sligt.

I dalen, hvor der lå en by, gjordes holdt, vi fik noget at spise og ville til at belave os på en styrkende søvn, men måtte atter bryde op, det lod til, at fjenden trængte hårdt på. Hen på formiddagen slog granater ned på begge sider af vejen, der var overfyldt med al slags militær, som alle ville en vej - tilbage -.

Fra en bro, hvor vi kun kunne køre i to rækker, var der styrtet to sanitetsvogne ned i floden. Hen på eftermiddagen blev der gjort hvil. Artilleriet var kørt i stilling bag ved os på nogle høje bjergkamme og kunne herfra yde en energisk modstand.

Jeg sagde farvel og tak til den brave Laurids og trådte atter ind i mit kompagni, som nu var smeltet sammen til ca 50 mand, fra min deling var der kun fem tilbage, deraf den ene såret, senere kom foruden Peder Autzen endnu et par til.

Men en ting var det godt for, vi fik nu nok at spise. Denne eftermiddag spiste jeg mine tre portioner, og min fætter Peder fra Djernæs, der også spiste sine tre, tog den fjerde ved vort feltkøkken. Andreas Pedersen, hans kammerat, havde reddet ham et stykke franskbrød, og fætter delte broderlig med mig, naturligvis i al hemmelighed for ikke at vække misundelse hos kammeraterne, der ikke havde set, endsige smagt brød i flere dage.

Tilbage til Aisnefloden.

Tilbage gik det - det mærkede vi, omend officererne, for at hjælpe på humøret, søgte at gendrive "spøgelset" ved at påstå, at det kun handlede sig om en foreløbig forskydning efter venstre fløj - vi troede det kun halvt - til Paris var vi ikke nået, og krigen kunne efter dette at dømmes vare længe endnu. Således tænkte hver især, medens vi modløse stampe den ene mil efter den anden forbi kendte steder. Men også strabadserne fik en ende, de gode dage begyndte. I nærheden af Soissons havde vi ro i fem dage, bestilte ingenting, her fik vi post, der var dem, der fik 50 breve og kort. Vor brødvogn kom også, men brødet var muggent os uspiseligt, slemt nok, vi savnede det hårdt.

Kødsuppe fik vi to gange daglig, og det frisk slagtede oksekød, tre - fire portioner, er ikke så let at fordøje, og enden blev, at de fleste fik diarré. Så blev det forbudt at spise æbler og anden frugt, men jeg trodsede forbudet og spiste så mange æbler og pærer, jeg kunne overkomme - og holdt min mave i orden.

I reserve.

Vi lå ved en stor bondegård i halm, som ved den stadige regn ofte måtte fornyes. Så tog vi hveden og havren, der stod i fint opsatte hæs. Hvor har det ikke været bedrøveligt for landmændene, at se deres høst blive ødelagt af os. Hvor ofte har jeg tænkt: "Gud ske lov, at mit hjemland er forskånet for sligt". Her'et eks., som soldaterne ofte brugte overfor de ofte noget indskrænkede bønder: To soldater kommer ind i en bondegård og ønsker ut købe en stud. Handelen bliver de snart færdige med, men da de ingen penge har, skriver de en rekvireringeseddel ud, hvorpå der står på tysk: "Du er et fæ!" Og nedenunder stemplet af den tyske ørn på et markstykke. Bonden er hermed tilfreds, og soldaterne trækker grinende afsted med studen.

Ved byen Aizy.

Vort standkvarter blev de følgende dage en by, der hed Aizy. Her fik vi travlt med at lave skydehuller i murene til forsvar, hvis fjenden skulle bryde igennem de forreste linier. Vi var tildelt brigade Crewel i III. korps. I denne by lå vi i flere dage og plejede os, kogte kartofler og lavede kartoffelsalat. En dag fortaltes, at en soldat fra 6. kompagni var falden på en patruljegang. Da min fætter fra Djernæs tjente ved samme, kom jeg pludselig til at tænke på ham - hvad nu, hvis det var ham - og min anelse viste sig desværre at være rigtig. Peder faldt den 19. september 1914. De arme forældre!

— — — — —

Dermed slutter dagbogen - Peder fik øjenbetændelse og kom ikke mere fronten. Han kom på lazaret i Dresden og mistede synet på højre øje efter øjenoperationen. Han blev senere genindkaldt, men foretrak at flygte Danmark, via grænsen ved Frederikshøj kro.